

**KARAMANLICA BİR ESERE GÖRE
KARAMANLICADA ARAPÇA VE FARŞÇA
KELİMELER**

Hayrullah KAHYA*

ÖZET

Karamanlılar Anadolu'daki Türkçe konuşan ve yazılarında Yunan alfabesini kullanan Ortodoks Hristiyanlardı. Özellikle Anadolu'da (Karaman, Konya, Kayseri, Isparta, Burdur, Aydın ve Karadeniz vb.), İstanbul, Suriye ve Balkanlarda yaşadılar. Karamanlılar aslında 11. yüzyılda Anadolu'da, özellikle Toros dağlarına Bizans tarafından yerleştirilen askerlerdi. Bunlar Bizans ordusunda paralı asker olan Türk (bilhassa Peçenek ve Kuman Türkleri) boyları idi. Daha sonra zamanla Ortodoks Hristiyan inancını benimsediler. Şu anda çoğu 1926'daki nüfus mübadelesinden beri Yunanistan'da yaşamaktadır.

Biz, bu çalışmada Karamanlıca bir kitaba göre Karamanlıcadaki Arapça ve Farsça kelimelerin fonetik özellikleri üzerinde duracağız.

Anahtar Kelimeler: Karamanlılar, Arapça ve Farsça Kelimeler, Ortodoks Türkler, İspat-ı Mesihiye, Karamanlıca

**AS A BOOK OF CARAMANIAN LANGUAGE
ARABIC AND PERSIAN WORDS
IN CARAMANIAN LANGUAGE**

ABSTRACT

Caramanians were Orthodox Christian in Anatolia. They used to both speak Turkish and use Greek alphabet in their texts. They particularly lived in Anatolia, for instance; in Karaman, Konya, Kayseri, Isparta, Burdur, Aydın, Black Sea area. In addition, Istanbul, Syria and the Balkans etc. Although they were Turkish (particularly Pechenek, Kuman Turks), they were managed by Byzantion as paid soldiers in Anatolian area in 11. century, espacially in the Toros Mountains and after that time, they began to adopt Orthodox Christian. Now, They have lived in Greece since the population replacement in 1926.

In this study, we concerned on Arabic and Persian Words in Caramanian Language as a book of Caramanian Language

Keywords: Caramanians, Arabic and Persican words, Orthodox Turks, İspat-ı Mesihiye, Caramanian language

---

* Doktora Öğrencisi, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Türk Dili Bölümü
hayrullahkahya@hotmail.com

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 3/3 Spring 2008*

Bu çalışmada Karamanlı Türkçesinde Arapça ve Farsça asıllı kelimelerin durumlarını özellikle fonetik bakımdan incelemeye çalışacağız. Bu çalışmayı yaparken Karamanlîca bir eser olan 1857 tarihli “İspat-ı Mesihîye” adlı metni esas aldık. Bu çalışma, İstanbul’un fethiyle ortaya çıkmaya başlayan Karamanlîca kitapların zaman içerisinde yazımında bile ayrı hususiyetlere sahip olduğu göz önüne alınırsa, bu alanda yapılacak başka çalışmalara yol gösterici niteliği taşımaktadır.

Karamanlılar ve onların konuştukları dil olan Karamanlîca, yeteri kadar bilinmemekte ve bu konudaki araştırmaların yeterli olmadığı görülmektedir. Bu yüzden yazımıza başlamadan önce Karamanlılar ve bunların etnik kökenleri ile Karamanlîca ve Karamanlîca edebiyat hakkında biraz bilgi vermeyi uygun gördük.

Karamanlılar

Balkanlar, Kırım, Suriye, İstanbul ve özellikle Anadolu’nun değişik yörelerinde dağınık olarak yaşamış olan Ortodoks Hristiyanların Türkçe konuşanlarına Karamanlı; bunların konuştukları dile de Karamanlîca denmektedir. Karamanlılar nüfus mübadelesinden beri Yunanistan’da yaşamalarına rağmen Türkçe konuşmakta ve eskiden olduğu gibi Yunan harfleriyle yazmaktadırlar. Nüfuslarının yaklaşık bir milyon civarında olduğu tahmin edilen Karamanlıların kökeni hakkındaki soru hâlâ kesin olarak açıklığa kavuşmamıştır (Eckmann 1988:89).

Balta’nın Karamanlîca yazılmış kitapların ön sözlerindeki hitaplara dayanarak Karamanlıların etnik olarak kendilerini nasıl gördüklerini tayine çalıştığı bir makalesinde Karamanlı deyiminin hem “belirsiz” hem de “sınırlı” olduğu belirtilir. Çünkü Karamanlılar Karaman yöresinde yaşamış topluluklardır. Fakat bunların Akdeniz’den Karadeniz’e kadar geniş bir alanda dağınık olarak yaşadıkları görülmektedir (1990:18). Eyice ve daha başka araştırmacılar tarafından Anadolu’da yapılan araştırmalar sonucunda Karamanlıların İstanbul, Kayseri, Niğde, Isparta, Eskişehir ve Kütahya gibi illerde yoğun olarak yaşadıkları ortaya çıkmıştır. Çünkü bu illerde Karamanlîca birçok mezar taşı, kilise ve çeşme kitabesi bulunmuştur. Bu konuda Güngör’ün Sallaville ve Dalleggio’nun “Karamanlidika” adı ile yayınladıkları üç ciltlik Karamanlîca eserler bibliyografyasının ön sözüne dayanarak belirttiğine göre, 1243 yılında kurulan Karamanlı Beyliği’nin sınırlarının genişlemesi sonucu beyliğin merkezi önce Larende, sonra Konya olmuştur. Bu bölgenin halkına sonraları “Karamanlı” denmiştir (1984:96). 14. yüzyılda Anadolu’daki Hristiyan Türklerin büyük bir kısmının Karamanlı Beyliği’nin idaresine girmesi sonucu bu beyliğin dışında kalanlara da sonraları Karamanlı denmiştir

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 3/3 Spring 2008*

(Eckmann 1988:89). Daha başka araştırmacılar da Karamanlı adının Karaman'dan geldiği görüşünü paylaşmaktadırlar (Anzerlioğlu 2003:108). Yine Karamanlıların yaşadıkları illerden Burdur, Aydın, Elmalı, Balıkesir, İnegöl, Sandıklı ve Şile'de "Karamanlı" adında yerleşim yerlerinin olması da dikkate değer bir bilgi olarak önümüzde durmaktadır (Anzerlioğlu 2003:111).

Karamanlı adı ilk defa 16. yüzyılın ikinci yarısının başlarında İstanbul ve Anadolu'yu gezen Macar elçiliğinin bir üyesi olan Hans Dernschwam'ın günlüğünde Caramani, Caramanos ve Caramanier şeklinde geçer (Eckmann 1988:89). Bu kişi, Yedikule civarında oturan Karaman'dan gelmiş Ortodokslardan söz eder. Bunlar kiliselerinde Yunanca ibadet etmelerine rağmen Yunanca bilmeyen insanlardır. Ana dilleri Türkçedir (Eyice 1962:369).

Ancak Karamanlılar kendilerine Karamanlı demiyorlardı. Adları Karaman kitaplarında genellikle "Anadolu Hristiyanları", "Anadolu Ortodoks Hristiyanları", "Yunan dilini bilmeyen Anadolu Hristiyanları" veya sadece "Anadolu" vb. olarak geçiyor ve bunların konuştuğu dil "Türkçe", "berrak Türkçe", "Türk dili", "ortak Türk dili", "düzgün Türk dili" vb. olarak adlandırılıyordu (Eckmann 1991:21).

Burada şunu da belirtmek gerekir ki Osmanlı Devleti'nde kişiler, içinde doğduğu topluluğun ruhanî, malî ve idarî otoritesine bağlı olarak yaşar, ancak din değiştirirse bu kompartıman değiştirdi (Ortaylı 2001:10). Çünkü Osmanlılarda fertler milliyet ve ırk ayrımına göre değil, din farklılığına göre değerlendirilirdi (Özcan 2001:49). Yani Osmanlılarda "din birliği" esası hükmettiği için içerdeki Hristiyan Türkler, millî aileye yabancı kalmışlar ve Rum topluluğu ile birlikte değerlendirilmişlerdir (Cami 1932:19). Bu yüzden Karamanlılar İstanbul'daki Rum Ortodoks kilisesinin idaresi altında sayılmaktaydılar. Müslüman Türkler de bundan dolayı onlarla ilgilenmediler.

Osmanlı Devleti'ndeki Türklerin Karamanlılara ilgisiz davranmalarının bir diğer sebebi, Karamanlıların aslen Türk olmadığına inanmalarındır. Bunu Kanunî döneminde yazılmış bir coğrafya kitabından öğreniyoruz. Bu kitabın Peru'dan bahseden bölümünde "Kaideleri ve şart tarikleri (yaşayış tarzları) her ne ise zikrolunan Tementiten memleketi gibi amel ederler. Ve bundan evvel bu vilâyetün halkı cemi'si putperest idiler. Lâkin haliya Hispanyol (İspanya) tayfasından dil ve kaide öğrenmişler imiş. Ve nice ki Anadolu'nun ve Karaman'un halkı dahi Türk tayfasından hemçünan (ayni şekilde) dil ve kaide öğrendiler. Ve zikrolunan vilâyetlerin ehlisinden (ahali) ve Hispanyol (İspanya) tayfasından gayri 100.000

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 3/3 Spring 2008*

savaş eri mihsan ve müheyya askeri vardır.” denmektedir (Şehsuvaroğlu 1970:213-214).

Bu iki temel nedenden dolayı Türk toplumundan tecrit edilen Karamanlılar, önce kendi aralarında evlenerek kültürlerini korumaya çalışmışlarsa da özellikle 19. yüzyılın ikinci yarısından sonra Yunanlılarla da evlendiler. Böylece gittikçe Yunanlılaşmaya başladılar (Eckmann 1991:21).

Karamanlılar Osmanlı İmparatorluğu içindeki tüm toplumlardan ayrı özelliklere sahiptiler. Hristiyan olmaları ile Müslümanlardan, Ortodokslukları ile Katolik ve Protestanlardan, Anadolu olmaları ve Yunanca bilmemeleri ile de Yunanistanlılardan ayrılırlar (Balta 1990:19).

Karamanlıların etnik kökenleriyle ilgili birçok araştırma yapılmıştır. Fakat bunların dil ve dinlerinin karşıtlık oluşturmasından bu araştırmalar kesin bir sonuca ulaşamamıştır. Çünkü daha önce de belirtildiği gibi, Karamanlılar Ortodoks olmalarına rağmen Türkçe konuşup Türkçe yazıyorlar, fakat Grek alfabesini kullanıyorlardı. Bu yüzden Karamanlıların kökeniyle ilgili olarak iki temel görüş ortaya atıldı. Birincisine göre bunlar aslen Yunanlıdır. Batı Anadolu’daki Yunanca konuşan gruplardan uzakta oldukları için zaman içerisinde Yunanca’yı unuttular (Balta 1990:18). Aynı paraleldeki ikinci görüş ise, Türklerin Anadolu’daki bazı yerli halk gruplarını zamanla Türkleştirdiği görülür. Bunlar milattan önce Yunanistan’dan göç eden kolonizatörler değildir. Bu yerli halk, Türklerden o kadar etkilenmişlerdir ki arada sadece din farkı kalmıştır. Bunlar dil bakımından günlük konuşma diline varıncaya kadar Türkleştikleri hâlde alfabelerini değiştirmemişlerdir. Karamanlılar işte bunların torunları olabilir (Cahen 2000:104; Baykara 1986:435). İkinci temel görüşe göre, bunlar aslen Türktürler. Anadolu fethedilmeden önce Bizans’ın emrinde paralı asker olarak çalışan bir kısım Türkler, zaman içerisinde dillerini kaybetmeden dinlerini değiştirdiler ya da Bizans İmparatorluğu tarafından Hristiyanlaştırılarak Toros dağlarının iç kesimlerine yerleştirildiler. Birçok araştırmacı da bu görüşü savunmaktadırlar (Eröz 1983:3; Güler 2000:21; Eckmann 1988:89; Anzerlioğlu 2003:136).

Gerçekten de pek çok mantıklı kanıt bunların aslen Türk olduklarını gösterir. Çünkü bunlar âdet, gelenek, görenek ve yaşayışları yönüyle Müslüman Türklere çok benzerler. Ayrıca bu insanların isimleri hepimizin bildiği Türk ve Müslüman isimleridir: Arslan, Aydın, Aydoğmuş, Murad, Timur, Memi, Hüdâverdi, Husrev, Sefer, Yağmur, Kasım, Sinan, Bayram, İbrahim, Hüseyin vb. Soyadları da öyledir: Karamanoğlu, Sinanoğlu, Durmuşoğlu, Türkmenoğlu,

---

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 3/3 Spring 2008*

Kasaboğlu, Dolaşık vb. (Eyice 1975:46). Bu konuda Anzerlioğlu da yeni bir çalışma yapmıştır (2003: 119).

Karamanlıların Türk kökenli olduğunu hararetle savunan bir yazar da Cami Bey'dir. Cami Bey, "Osmanlı Ülkesinde Hristiyan Türkler" adlı kitabının birinci bölümünde bir kelime bile Türkçe bilmeyen Rumların varlığının bilindiğini, dolayısıyla tamamen Türkçe konuşan Karamanlıların Osmanlılar tarafından zorla Türkleştirildiği iddiasının gerçekleri yansıtmadığını söyler. Gerçekten de eğer bu tez doğru olsa idi, İç Anadolu'da Grekçe konuşan toplulukların olmaması gerekirdi. Halbuki Nevşehir yakınlarındaki Sinasos Ortodokslarının dilleri Grekçedir (Eyice 1980:683). Cami, kitabının birinci bölümünde devamla İncil'in Türkçeye çevrilmiş olmasını, Karamanlıların ayinlerini Türkçe yapmaları ve Karamanlıcanın yazılırken Grek alfabesinin Türkçeye uygun olarak düzenlenmesini Karamanlıların Türk asıllı olduklarının kanıtları olarak görür.

Ayrıca Ermeniler ve Rumlar arasında Türkçe konuşan gruplar, eğer Türklerin aşırı etkisi ya da Türk hayranlığı nedeniyle oluşmuşlarsa niçin diğer Rumlar ya da Ermeniler Türkçe konuşmamaktadırlar? O hâlde bunlar, yukarıda ifade edildiği gibi, Oğuz Türklerinin Anadolu'yu fethetmelerinden 4-5 asır önce buraya gelip Bizans tarafından İranlılara, Ermenilere ve Araplara karşı Bizans topraklarını korumak üzere Balkanlarda çeşitli etkiler altında Hristiyanlaştıktan sonra Anadolu'ya geçirilip değişik bölgelere yerleştirilen Avar, Bulgar, Peçenek, Uz, Kuman-Kıpçak Türklerinin torunları olmalıydılar (Eröz 1983:3). Hristiyanlaşmaları ile millî benliklerinden uzaklaşmış olan bu kavimlerin en azından bir kısmı yüzyıllar süren dinî, siyasî, askerî ve iktisadî olaylar sonucunda Türklüklerini unutmuş ve kendilerini Rum sanmışlardır (Eröz 1983:18).

Karamanlıların diğer Rumlardan ve Ortodokslardan ayrı görülmesi bunların Türk kökenli olmalarının başka bir kanıtı sayılabilir. Çünkü sadece din, etnik unsuru belirlemeye yeterli değildir. "...Bugün Sovyetler Birliği'nde yaşayan 157 bin Gagauzu nasıl inanisından dolayı başka bir millettten sayamıyorsak Karamanlılar için de durum hemen hemen aynıdır." (Güngör 1984:98).

Bunun yanında bazı kaynaklar, tarih boyunca hiçbir Türk kavminin -dinlerini değiştirsele bile- toplu olarak dillerini unutup asimile olmadıklarını savunmaktadır. Örneğin Bizans İmparatoru Theophile (829-842) zamanında Bizans'a gelip Hristiyanlaştırılan Vardar Türklerinin 19. yüzyıla kadar kendi dillerinde yazılmış kutsal kitaplara sahip oldukları bilinmektedir (Güngör 1984:97). İstanbul'da Bizans imparatorunun hizmetinde bulunan Hazar Türkleri de dillerini

---

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 3/3 Spring 2008*

unutmamışlardır (Togan 1946:199). Karamanlıların günümüze kadar dillerini koruyabilmeleri Türklerin bu özelliğinden dolayı olabilir.

Bugüne kadar Karamanlıların etnik kökenleriyle ilgili yapılan araştırmalar seyyahların yazdıklarına, elçilerin ya da misyonerlerin raporlarına dayandırılmıştır. Balta, yukarda adı geçen makalesinde Karamanlıca yazılmış kitapların ön sözlerindeki hitaplara dayanarak bir sonuca ulaşmaya çalışmaktadır. Bu ön sözlerdeki ifadeler Karamanlıların kendilerini nasıl gördüklerini anlamak açısından önemlidir (1990:18).

Daha önce de belirttiğimiz gibi, Karamanlıca kitapların ön sözlerinde okuyuculara Hristiyanlar, Hristiyan Ortodokslar, Anadolu Hristiyanları ya da Anadolu'nun Hristiyan Ortodoksları şeklinde hitap edilmektedir. Buna göre Karamanlılarda din çok önemlidir. Zaten Karamanlıca kitaplarda okuyuculara seslenilirken “dindaş” ya da “kardeş Hristiyan” diye de hitap edilir. Bu kitaplarda az rastlanan “millet” kelimesi ise dinsel anlamda kullanılmıştır (Balta 1990:19). “R. Davison’a göre, bu insanlar Yunanistan’ın (Greece) dinini taşıdıkları için kendilerine Rum diyorlardı. Yunan Ortodoks kilisesine bağlıydılar. Rum milletine bağlı olduklarına göre de ‘Yunandılar’; bu ise, kaçınılmaz olarak Yunanistan’da kullanıldığı anlamıyla bir Yunan ulusal bilinci taşıdıkları anlamına gelmemekteydi. Kendilerine Rum dedikleri durumlarda da, genellikle Anadolu sözcüğü de birlikte kullanılmıştır; Anadolu Rum’u ya da Anadolu’daki Rum biçiminde” (Balta 1990:19-20). Son yıllarda yapılan bir araştırmada Yunanistan’daki Karamanlıların kimilerinin kendilerini Rum, çoğunun ise Türk olduğunu iddia ettiklerini göstermektedir (Anzerlioğlu 2003: 138-149). Karamanlıların âdet, gelenek ve göreneklerinin de Türklerle aynı olduğu görülmektedir (Anzerlioğlu 2003:149-162).

Karamanlılar konusunda dikkati çeken başka bir özellik şudur: Karamanlılar Yunancayı dinlerini daha iyi anlayabilmek için –çünkü dinî metinleri Yunancadır-; Arap harflerini de yaşadıkları devlette hem kardeşçe yaşayabilmek hem de resmî görevler alabilmek için öğrenmek gerektiğini düşünmekteydiler (Balta 1990:19).

Günümüzde de varlığını sürdüren Bağımsız Türk Ortodoks Kilisesi, Anadolu Rumlarının Türk asıllı olduğunu savunur. Bu kilisenin kurucusu Papa Eftim, Kurtuluş Savaşı yıllarında ve daha sonraları Yunan işgaline ve Fener Patrikhanesi’ne karşı mücadele etmiştir. Anadolu’nun Yunanlılar tarafından işgaline en az Türkler kadar üzüldüğünü belirten Eftim, Ortodoksların âdet, töre, kültür ve her hâliyle halis Türk evladı olmalarının Fener Patrikhanesinin dalavereleriyle unutturulmaya çalışıldığını her fırsatta ifade etmiştir.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 3/3 Spring 2008*

Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra yayınladığı beyannamede bu görüşlerini açıkça ortaya koymaktadır:

“...İstanbul patrikhanesi Mübarek İsa Mesihimizin emri hilâfına ruhaniyeti ve mezhebimizi şerre âlet ederek, Türk olduğumuz halde Elenizm propagandasıyla iğfal edilerek güya aslen Yunanlı imiş ve aslına rücu edermiş gibi ekalliyet hukuku iddiasıyla mezhebi millete karıştırarak bir taraftan bizi Yunan âmâline alıştırmak desiselerini istimal ve diğer taraftan da umumî vekilimiz imişçesine hakkımızı istiyoruz der gibi vaziyetler alarak Avrupa'ya karşı hükümetimizden müşteki sıfat ve vaziyetiyle göstermeye kalkıştılar.” (Ergene 1951:7-9). Görüldüğü gibi Papa Eftim, mezhep ile milletin farklı şeyler olduğunun altını çizmektedir.

Sonuç olarak; Lozan Antlaşması gereğince Yunanistan'a gönderilen Karamanlılar, yeni vatanlarına uyum sağlamakta güçlük çektiler. Fakat zamanla Yunanlılara alıştılar ve onlara benzediler. Şimdi Yunanistan'daki yaşlı Karamanlılar Türkçe konuşup Türkçe yazıyorlar. Fakat yeni nesil tamamen Grekleşmiştir (Eckmann 1991:20). Yunanistan'daki Karamanlılar zamanla devletin çeşitli kademelerine gelmeyi de başarmışlardır. Bununla beraber mübadele sırasında Türkiye'den ayrılmak istemeyen bazı Karamanlıların din değiştirdiklerini belirterek Anadolu'nun çeşitli yörelerinde kalmış olmaları mümkündür. Ancak bu şekilde kalanların sayısının gidenlere göre oldukça az olduğu ve kültürlerini yaşayamadıklarından unutulmaya yüz tuttuğu da kesindir.

Karamanlıca ve Karamanlıca Edebiyat

“Karamanlıca Anadolu'nun çeşitli bölgelerinde Türk-Yunan toplumlarının değişmesine kadar, özellikle orta Anadolu'da (Kapadokya'da) oturan Türkçe konuşan Ortadoks ve Karamanlıların diyaleğidir.” diyen Eckmann, Karamanlıcanın Osmanlıca içinde ayrı bir grup olarak değerlendirilmesi gerektiğini söyleyerek bu metinlerin alışılmış anlamda “transkripsiyon metinleri” olmadığını ifade eder (1988:89-90).

Karamanlıca eserlerin çoğunun standart Türkçe ile değil, mahallî Karamanlı lehçesi ile yazıldığını belirten Tekin'e (1997:107-108) ek olarak Eyice, Karamanlıca basma eserlerin eski Orta Anadolu, özellikle Kayseri ve Karaman ağızlarına yakın olduğunu söyler (1962:373).

Karamanlıcanın standart Türkçeden biraz değişik olmasının iki sebebinin olduğu söylenebilir. Bunlardan birincisi Grek alfabesinin Türk diline tam olarak uygun bir yapıda olmaması, ikincisi de Anadolu'ya önceden gelen Bulgar, Avar, Kuman, Peçenek gibi

---

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 3/3 Spring 2008*

Türklerin dillerinin Oğuz Türklerinin dillerinden farklı olmasıdır (Eröz 1983: 43).

Karamanlı dili ile ilgili olarak ilginç bir bilgi de Volkan/Itzkowitz'dan gelmektedir: “Zaman içinde Anadolu’da ve Osmanlı İmparatorluğu’nun diğer yerlerindeki Yunan toplulukları içinde iki süreç işledi. İlk süreçte, Türk dili Yunan diline o kadar girdi ki, ortaya çıkan lehçeyi ancak her iki dili de bilenler anlayabilir oldu. İkinci süreçte birçok Rum Türkofon, yani Türk dilinde konuşur oldu, ancak Grek harfleriyle yazıyorlardı. Bunlar Karamanlı Hristiyanlar olarak tanındılar.” (2002:82).

Görüldüğü gibi araştırmacılar, Karamanlıların konuştukları dili Karamanlîca, Karamanlı Türkçesi ya da Karamanlı ağızı olarak isimlendirmektedirler. Bu dilin tüm yönleriyle incelenmesinden sonra bu konuda daha kesin ve daha doğru yargılara varmak mümkün olacaktır.

Karamanlı dili kendi içinde bir birlik göstermez. Edebî dil ve çeşitli ağızlar olmak üzere ikiye ayrılır. Karamanlîcayı Eckmann’ın makalesine dayanarak şu şekilde sınıflandırabiliriz:

I. Karamanlîcanın son dönemlerinde doğrudan doğruya edebî Türkçe ile yazılmış metinler.

II. Halk söyleyişleri ile karışmış edebî metinler.

Bunlar da kendi arasında gruplara ayrılır:

a. Edebî Türkçe olmakla beraber halk ağızlarında görülen birtakım fonetik olayların görüldüğü metinler.

Anadolu Hristiyanlarına Yunancayı öğretmek için yazılmış sözlükler bu grupta değerlendirilebilir.

b. Bu gruptakiler a maddesindekilere ilaveten yalnız Karamanlîca metinlerde rastlanan bazı özelliklere sahiptir: Arapça isimlerin, isimden isim yapım eklerinden olan -li, -lik ve -siz eklerini alması gibi: mübarek-li

c. Türkçenin cümle yapısına uygun olmakla beraber yukarıdakilerden daha fazla halk diline yakın olanlar.

III. Karamanlı halk dili veya ona çok yakın bir dil ile yazılmış eserler (1950b:167- 168).

Karamanlîca dili ile bilimsel anlamda ilk olarak 1898 yılında Jacob ilgilenmiştir. Jacob’tan sonra Karamanlîca üzerinde Huart, Pröhle, Deny ve Dmitriev gibi bilim adamları çeşitli çalışmalar yapmışlardır (Eckmann 1950b:169).

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 3/3 Spring 2008*

Özellikle Anadolu'nun iç kesimlerinde Grek harfleri ile Türkçe yazılara birçok yerde ve Őeyde -mesela mezar taŐları, kilise ve eŐme kitabeleri ile çeşitli ev eŐyaları üzerinde- çok sayıda rastlanır (Eyice 1975:45). Bunları en çok kullananlar kuŐkusuz Anadolu Karamanlılardır. Çünkü aynı Anadolu Karamanlıları 16. yüzyıldan itibaren Yunan -nadiren Kiril- alfabesiyle yazılmış birçok Türkçe eser meydana getirmiŐtir (Eckmann 1950c:45). Böylece 16. yüzyıldan itibaren bir Karaman edebiyatı doğmaya baŐlamıŐtır. Fakat bu edebiyat "...müstakil bir edebiyat değildir. rnler oğunlukla Yunanca eserlerden tercümeler ve derlemelerdir. Din ve ahlak konular ağır basar. Bu edebiyatta dnyev sanat hemen hemen hiç yok gibidir. 18. yüzyılda yazılan bütün eserler dinî edebiyata aittir. Mütercimler ve derleyenler büyük bir gayretle okuyucunun eline Türkçe yazılmış soru-cevap Şeklinde dinî bilgiler, dua metinleri, ilahiler, mezamirler, azizler ve Őehitlerin biyografilerini, vaaz koleksiyonlarını, mukaddes Őehirlere ve ünlü manastırlara ait rehberleri vb. vermeye çalıŐmıŐlardır." (Eckmann 1991:23).

Özellikle 19. yüzyılın ikinci yarısından sonra Yunanlılar için hazırlanmıŐ Osmanlıca gramer kitapları ve sözlükleri Karamanlıca değildir. Çünkü bunlarda Karamanlı diyaleği değil, Osmanlıca yazı dili kullanılmıştır (Eckmann 1991:30).

Karamanlıca edebiyatın en eski rneği, İstanbul'un fethinden sonra Fatih tarafından Patrik yapılan Gennadios'un İtikatnamesi sayılabilir. Bu eser, 16. yüzyılda Martin Crisius tarafından Avrupa'da basılmıştır. Fakat bu metin Karamanlıların faydalanması için yazılmamıŐ olduğundan ayrı bir yere sahiptir (Eyice 1975:26). Karamanlıcanın ilk eseri sayılabilen Gennadios Skholarios'un İtikatnamesi'nin Yunan harfleriyle yazılmış Türkçe tercümesinin Karamanlıca değil de, aslında Osmanlı Türkçesi olduğu da söylenmektedir (Eckmann 1950b:165). 16. yüzyıla ait bu metinden başka, elimizde yine 16. yüzyılda Karaman Türkçesi ile yazılmış  kıtalık bir Őarkı da vardır. Bu, Archivie Capitolare di San Pietro'nun Vatikan'da Yunancayla karıŐık el yazmasının kenarında bulunmaktadır (Eckmann 1991:22).

Asıl olarak 1718'de "Hristiyan İnancın Antolojisi" adlı kitapla başlayan Karamanlıca edebiyatı 1930'lu yıllara kadar sürer (Balta 1990:18). Balta ile aynı bilgilere sahip olan Tekin, Karamanlıca eserlerin en eskisinin ilk baskısı 1718'de İstanbul'da (diğer baskıları: Amsterdam 1743, İstanbul 1803 ve 1883) yapılmıŐ olan Glzar-ı İman-i Mesihî adlı bir din kitabı olduğunu belirtir. Bundan sonraki iki yüzyıl içinde İstanbul, Venedik, Atina, Viyana, Leipzig, Amsterdam, BükreŐ gibi Őehirlerde basılmış kitapların toplam sayısı beŐ yüzü geçmiŐtir

---

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 3/3 Spring 2008*

(1997:107-108). Özdem, Karamanlıca kitapların çoğunun Venedik basması olduğunu ve bugün de birçoğunun Venedik'teki Santo Marco Kütüphanesinde bulunduğunu söyler (1938:533). Buna karşın Eckmann, Karamanlıca kitapların en önemli koleksiyonlarının Atina'daki Milli Kütüphanede ve Yunan Bilim Akademisinin kütüphanesinde olduğunu belirtir (1988:90).

Özellikle 1850 yılına kadar basılan Karamanlıca kitapların çoğu İstanbul'da basılmıştır. İstanbul'u Venedik ve Atina takip etmektedir (Eyice 1962:372). En son basılmış Karamanlıca kitaplar ise, mübadeleden sonra Selanik ve Drama şehirlerinde basılmış olan kitaplardır (Balta 1990:18). En son matbu Karamanlıca kitap Kıbrıs'ta 1935 yılında basılan "Proseuchai kypo Prodromu Amphilochin (Polatoğlu) ex Ikonin (Silbis)" (Konya (Sille)li Prodromos Amphilochios (Polotoğlu)ndan Dualar) Paphos (Kıbrıs)" adlı kitaptır (Eckmann 1991:36).

Karamanlıca kitaplar başlangıçta nerdeyse tamamen dinî eserlerden oluşmaktaydı. Bu dinî eserlerin yazılış amacı Yunanca bilmeyen Karamanlılara Ortodoks inancının akidelerini anlatmak, yapılması gerekli olan duaları öğretmek ve Kudüs gibi Hristiyanlarca kutsal sayılan yerler hakkında bilgi vermektir (Eyice 1962:372). Karamanlıca yazılmış bu dinî eserlerin göze çarpan en belirgin özelliği, Hristiyanlık'a ait dinî terimlerin İslamî terimlerle karşılanmış olmasının yanı sıra bu eserlerde bütün Türk lehçelerinde -lehçenin fonetik özelliğine göre tanrı, tenri, tengri, tangara vs. gibi değişik şekillerde- görülen "tanrı" kelimesinin kullanılmamasıdır (Güngör 1984:99). Bunun sebebi Karamanlıca eserlerin hepsinde dikkati çeken bir misyoner ruhunun varlığıdır. Bunlar Hristiyan Türkleri, Hristiyanlaştırma ile birlikte Rumlaştırma gayreti içindedirler. Halkın aşına olduğu İslamî terimlerin kullanıldığı bu kitaplarda İslamiyeti tam anlamıyla kabullenmemiş grupları etkilemek amaçlanmıştır. Bunun için bu kitaplarda çok yumuşak bir dil kullanılmaktadır (Eröz 1983:35).

1850'den itibaren din dışı konularda da çok sayıda ürün veren Karamanlı edebiyatında bazı gazete ve dergiler de yayımlanmıştır: En önemli gazete 1851 yılında İstanbul'da Evangelinos Misaelides tarafından kurulmuş olan "Anatola" (Anadolu ve Güneş, İstanbul 1860) ve "Asia" (Asya, 1900'lere doğru)dir. İki hiciv gazetesi de yayımlanmıştır: Kukurios (1870-1910) ve Phitne (1908'den sonra).

Dergilerden bazıları şunlardır: Mektepul Phiunni Mersika (İzmir 1849-1850), Auchol Achteri (İstanbul 1886-1887), Areta (İstanbul 1911) (Eckmann 1991:30).

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 3/3 Spring 2008*

Lozan Antlaşması'nın altıncı maddesine göre diğer Rumlarla beraber Yunanistan'a gönderilen Karamanlıların Anadolu'dan ayrılmalarından sonra Anadolu'daki Karamanlıca edebiyat sona ermiştir. Ancak Karamanlılar edebiyatlarını Yunanistan'da da devam ettirmek istemişlerdir. Bu amaçla 1924-1926 yılları arasında Atina'da göçmenler için "Prosphygikaa Phona, Mochatzar Sedasa" (Mültecinin sesi) adlı Yunanca ve Karamanlıca bir gazete yayınlanmıştır (Eckmann 1991:31).

Karamanlıca eserlerin bibliyografyası şu iki kitapta toplanmıştır: S. Salaville-E. Dalleggio, Karamanlidika, Bibliographie analytique d'ouvrages en langue turque imprimés en caracteres grecs, cilt 1: 1584-1850, Atina 1958, cilt 2: 1851-1865, Atina 1966, cilt 3: 1866-1900, Atina 1974 ve Evangelia Balta, Karamanlidika XXe siecie, Centre D'etudes D'Asie Mineure, 1987. Balta'nın eseri iki cilttir. Birinci cildi yukarıdaki kitaba ek, ikinci cildi ise 20. yüzyılda basılmış kitapları kapsayacaktır.

Son olarak şunu da belirtmek gerekir ki Karamanlıca kitaplar yalnız Karamanlılar tarafından değil, Gagavuz Türkleri tarafından da okunmuştur (Güngör 1984:99).

İspat-ı Mesihî'ye Göre Karamanlıcada Arapça ve Farsça Kelimeler

"İspat-ı Mesihî" adlı Karamanlıca kitap, önceleri büyük bir Yahudi din adamı olan Neofitos Monahos'un Hristiyanlık'ı kabul edince eski dindaşlarının hata içinde bulduklarını, Hristiyanlık'ın hak din olduğunu, Yahudilik'in hükmünün kalktığını vs. bildirmek için yazmış olduğu kitabının tercümesidir. Eserin birinci baskısının dili Ulahça'dır. İlk ne zaman yazıldığı belirtilmeyen eserin 1834 yılında İstanbul'da Rumca olarak basıldığı bilinmektedir. Kayserili Hristiyan bir din adamı olan İoannis Teoryadis, 1834 tarihli Rumca baskıyı esas alarak bu kitabı 1857 yılında Grek harfleriyle Türkçeye tercüme etmiştir.

Eserde Yahudilerin gaflet ve dalalet içerisinde buldukları, buna karşın en doğru yolun Ortodoksluk olduğu vurgulanmaktadır. Yazar, söylediklerini kanıtlamak için sık sık azizlerin ve peygamberlerin sözlerinden ya da kitaplarından alıntılar yapmaktadır. Böylece iddialarını güçlendirmek istemektedir.

Eserin dilinin genel olarak halk ağzına yakın olduğu söylenebilir. Zaten metin, okuma yazma bilmeyen halk tabakasına hitap etmektedir. Zira eserde birkaç yerde "ya diyinleyici" gibi hitaplar dikkatimizi çekmektedir. Ayrıca günümüz yazı dilinde kullanılmayan, yalnız bazı yörelerde nadir olarak kullanılan kelime ve deyimlerin

---

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 3/3 Spring 2008*

bulunması bu metnin halk ağzıyla yazıldığını göstermesi açısından önemlidir: Ahşam üsü, gicişginlik, kavm başı, kesiş-, evlen “öğlen”. Bu metinde yer alan bu tür kelimelerin ya da ses hadiselerinin hangi Rumeli/Anadolu ağızlarında görüldüğü konusu bu çalışmanın amacını aşacağı için onlara burada değinilmedi.

Ayrıca Karamanlıca metinler ile bu dönemde yazılmış Müslüman Anadolu metinlerinin Arapça, Farsça kelime çeşidi ve oranı yönüyle karşılaştırılması ayrı bir çalışmanın konusu olabileceğinden bu konuda burada herhangi bir söz söylenmemiştir.

Üç bine yakın farklı kelime ve kelime gurubuna sahip olan İspat-ı Mesihîye’deki kelimelerin büyük çoğunluğu Türkçe, Arapça ve Farsça kökenlidir. Az sayıda Rumca kökenli kelimeler de vardır. Rumca kökenli kelimelerin özellikleri, Türkçe karşılıklarının olup olmadığı, karşılığı varsa niçin kullanılmadığı, daha çok hangi alanlara ait olduğu vs. gibi konular bu çalışmanın dışında kaldığı için bu konuda bir yargıda bulunulmamıştır.

Bu çalışmada İspat-ı Mesihîye’de geçen Arapça ve Farsça kelimelerin fonetik özellikleri ile bu kelimelerin genel yapısı hakkında bilgi verilecektir. Verilen örneklerden sonra parantez içerisinde yer alan birinci sayı o kelimenin orijinal metindeki sayfa numarasını, ikinci sayı ise satır numarasını göstermektedir.

1. Karamanlı Türkçesinde vokaller a, e, ı, i, o, ö, u, ü; konsonantlar ise b, c, ç, d, f, g, ğ, h, hı, j, k, l, m, n, ñ p, r, s, ş, t, v, y, z’dir.

2. Arapça ve Farsça kökenli kelimelerin ilk hecesindeki e ünlüsü bazen I olarak yazılmaktadır: Hisap (58:13, 92:2) “hesap”, firamus (169:19) “feramus”, firyad (132:1) “feryat”.

3. Bazı Farsça kelimelerde i>e dönüşümü görülür: Veran (182:12) “viran”, heç (192:16, 152:9) “hiç”, hesadar (46:12) “hissedar”.

4. Metinde “a” sesi genellikle korunmuştur. Fakat “a” yerine “e” sesinin bulunduğu kelimelere de rastlanır. Arapça ve Farsça kökenli kelimelerde çok görülen bu durum, yabancı kelimelerin Türk telaffuzuna yakınlaştırılması sonucunda oluşmuştur: Heyran (24; 24) “hayran” (y’nin tesiriyle), keat (22, 5) “kâğıt” (k’nin tesiriyle), mires (103: 16) “miras”, zevallı (174:10, 175:5) “zavallı”.

5. ü>ö değişimi görülür: Hökm (6:8) “hükm”, höküm (73:7) “hüküm”, möhür (56:4, 60:19) “mühür”.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 3/3 Spring 2008*

6. Bazı Arapça-Farsça kelimelerde ilk hecedeki “i” ünlüsü yerine h’den ya da y’den önce çok defa “e”, nadiren “a” vardır: Ehtibar (101:15) “itibar”, ehtimal (109:13) “ihtimal”, eyvaz (114:18, 50:10) “ivaz”, ehtiar (44:4) “ihtiyar”, ahtimam (109:15) “ihtimam”.

7. u>o değişimi görülür: Oroç (18:20) “oruç”, doa (38:24) “dua”, mohtaç (21:20) “muhtaç”, billor (56:13) “billur”, fanos (119:20) “fanus”, yahot (175:15) “yahut” gona (203:12) “guna”, sohletli (164:12) “suhuletli”.

8. Dudak ünsüzlerinin (b, p, m, v, f) yanındaki düz ünlülerin yuvarlaklaşması Türkçede çok görülen bir olaydır.

8.1. e>ö değişimi: Dövletli (132:11) “devletli” (v’nin tesiriyle).

8.2. ı>u değişimi: Saburlu (110:22) “sabırlı”, punar (56:1) “pınar”

8.3. i>u değişimi: Duvar (65:20) “divar” (v’nin tesiriyle).

8.4. i>ü değişimi: Püşman (149:7) “pişman”<peşîmân.

8.5. u>o değişimi: Mohkem (70:7) “muhkem”.

8.6. ü>ö değişimi: Cömle (133:12) “cümle”.

9. Farsça olumsuzluk eki olan “bî” bazen “be(y)” olur: Bînamaz > beynamaz, bîhude> beyhude. Diftonglaşma denen bu olaya burada da rastlanır: Beynamus (177:7, 177:9) “namussuz”.

10. ev > öv >ö değişimi: Tövbe (83:22, 84: 11), töbe (110:24, 111:6). Metinde tevbe kelimesi hiç geçmemektedir.

11. î > ey >e değişimi: Beçare (132:1, 174:20) < beyçare < bîçare “çaresiz”.

12. Metinde günümüzde halk ağızlarında rastladığımız vokal türemelerine de rastlanır; genellikle “l” ve “r” ile başlayan Arapça ve Farsça kökenli kelimelerin başında görülür: İlayık (53:12) “ılayık”, uruba (120:10, 120:11, 124:8) “ruba”, ileş (181:6) “leş”, ürya (24:1, 134:23) “rüya”, ireng (181:16) “renk”.

13. İki konsonantla biten tek heceli Arapça ve Farsça kelimelerin sonundaki iki konsonant arasına yardımcı bir vokal girdiği görülür: Fikir (28:20, 103:1), vakit (105:2, 106:1), şükür (66:3, 169:15), ilim (153:15). Bu kelimelerin Arapça ve Farsçadaki aslı gibi kullanıldığı da vakidir: Şükr it- (24:19) fikr olun- (49:1), vakt (75:11), ilm (87:18).

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 3/3 Spring 2008*

14. Sonunda iki konsonant bulunan bazı Arapça kelimeler yardımcı fiillerle beraber kullanıldıklarında yardımcı vokalin kelimenin sonunda yer aldığı görülür: Fehmi et- (106:5), fehmi it- (106:7), emri et- (165:1, 168:5), zikri et- (171:2, 182:18).

15. Ortasında iki konsonant bulunan iki heceli Arapça ve Farsça kelimelerde konsonantlar arasına yardımcı vokallerin girdiği görülür: Namizet (164:2, 164:3) “namzet”, hasiret (126:1) “hasret”, meclis (165:21) “meclis”.

16. Türkçenin her döneminde görülen vokal düşmesi Türkçe kelimelerde olduğu kadar Arapça ve Farsça kökenli kelimelerde de görülmektedir:

16.1. Kelime başında: Radet (147:17, 148:2) “irade”, hanet (46:21) “ihane”.

16.2. Kelime ortasında daha sık görülmektedir: Zahre (15:16) “zahire”, rahya (32:21, 144:17) “rayiha”, züryet (148:21, 149:1) “zürriyet”, ehtaç (95:21) “ihtiyaç”, aşna (3:12) “aşına”, aşkâr (161:22) “aşikâr”.

17. Bazı kelimelerdeki ğ, h, y, ayın, hemze gibi seslerin düşmesiyle ses boşluğu meydana gelir: Şaadet (81:18, 94:7) “şehadet”, beit (18:26, 21:16) “beyit”, meillen- (46:16) “meyillen-”, cemaat (7:13, 44:25), şeraat (71:8, 105:4), cuma (22:27, 120:4), şeyi (174:24) “şeyi”, saab (134:16) “sahip”, bean (14:1, 16:7, 34:10) “beyan”, ziade (177:19, 178:2, 193:1) “ziyade”.

Ses boşluğu, özellikle “y” sesinin düşmesi ile oluşan örneklerde yaygındır. “Ayn” ise hiçbir zaman telaffuz edilmemektedir.

18. Metinde vokal asimilasyonuna (benzeşmeye) rastlanmaktadır:

18.1. İlerleyici asimilasyon:

18.1.1. a-e>a-a: Habar (113:1, 121:6, 133:11) “haber”, dalap (176:12) “talep”, adam (189:21) “adem”, askar (119:8) “asker”, muayan (4:11) “muayyen”.

18.1.2. a-u>a-i(ı) değişmesine çok sık rastlanır: Mahrim (4:19) “mahrum”, malim (126:13, 157:4, 159:24) “malum”, mazlum (11:24) “mazlum”.

18.1.3. i-a>i-e: Nasihet (117:16, 178:6) “nasihat”, tabiet (189:5) “tabiat”, hilet (44:16) “hilat”.

18.1.4. u(ü)-i>u(ü)-e: Muceb (174:6, 9:9) “mucib”.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 3/3 Spring 2008*

-
- 18.1.5. a-i>a-a: Saab (134:16) “sahip”.
- 18.1.6. e-a>e-e: Defe (187:7) “defa”.
- 18.2. Gerileyici asimilasyon:
- 18.2.1. a-e>e-e: Adelet (97:16, 191:2) “adalet”.
- 18.2.2. a-i>e-i: Şegirt (101:16, 119:1, 119:5) “şakirt”.
- 18.2.3. i-a>a-a: Şeraat (119:19, 136:2, 136:5) “şeriat”.
- 18.2.4. i-e>e-e: Hekmet 117:11, 134:17) “hikmet”.
- 18.2.5. e-a-e>a-a-a: barabar (175:3) “beraber”. Bu kelimenin “baraber (119:2)” şekline de rastlanmaktadır.
- 18.2.6. u(ü)-a>i(ı)-a: Minasip (163:18) “münasip”.
- 18.2.7. u(ü)-a-e>i-a-i: Minasibet (60:2) “münasebet”.
- 18.2.8. ü-i>i-i: Mimkin (171:16) “mümkün”.
19. Vokal disimilasyonu (aykırılışma)na da rastlanmaktadır.
- 19.1. İlerleyici disimilasyon:
- 19.1.1. a-a>a-e: Gazep (80:8, 110:18, 193:22) “gazap”, karar (97:14) “karar”, made (102:9, 123:4, 154:19) “mada”, mahel (165:7, 166:9, 177:3) “mahal”, hayet (52:22) “hayat”, aşkere (193:19) “aşikâre”, menfaet (9:4) “menfaat”.
- 19.1.2. a-ı>a-i: Hatir (171:18, 176:14, 193:18), vasite (25:19, 36:3, 42:7) “vasıta”.
- 19.1.3. e-e>e-a: Ezdarha (43:4, 43:7, 64:22) “ejderha”, secda (41:1, 42:15, 43:1) “secde”.
- 19.1.4. e-i>e-ü: Tesselü (100:14) “teselli”.
- 19.1.5. u-a>u(o)-e : Loget (29:9, 158:17, 163:9) “lugat”. Bu kelimenin “logad” (163:22) ve “lagad” (163:5) şekline de rastlanmaktadır.
- 19.2. Gerileyici disimilasyon:
- 19.2.1. a-a>e-a: Emma (5:9, 190:12, 192:29) “amma”, ezab (89:21) “azap”, zeman (89:20, 175:12, 186:39) “zaman”, zevallı (174:10, 175:5, 175:9) “zavallı”, helas (178:5, 178:10, 190:19) “halas”.
- 19.2.2. e-e>a-e: Putparez (185:12) “putperest”, saher (137:12, 137:22) “seher”.
- 19.2.3. i-e>ü-e: Hüzmet (103:6, 4:19) “hizmet”.
-

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 3/3 Spring 2008*

19.2.4. İki kideden fazla heceli bazı kelimelerde hem ilerleyici, hem de gerileyici disimilasyon görülür: Meşfaret (120:5), meşvaret (120:8) “meşveret”. Bu iki örnek, iki dış vokalin ortadaki vokale etki etmesiyle oluşmuştur.

20. Karamanlıcada genellikle b ve p sesi birbirinden ayırt edilmez; incelenen metinde de bu durum görülür. O yüzden bu iki ses hususunda kesin hükümler vermek doğru değildir. Biz bu çalışmada kelimeleri genellikle günümüz imlasına uygun olarak yazdık: İspat (5:7), cevap (11:19), meshep (88:7), padişah (89:20), cevabını (94:3), meshebine (60:13).

21. Karamanlıcada t sesi, d sesinin de yerine kullanılırken d sesi t sesinin yerine kullanılmaz. Vicut (180:21) “vücut”, keat (22:5) “kâğıt”.

22. Günümüzde t’li yazılan bazı kelimelerde t sesi yerine d sesi kullanılmaktadır. Buradan bu kelimelerin Karamanlıcada d’li söylendiği sonucu çıkarılabilir: Dalap (176:12) “talep”, dembih (166:9, 176:12) “tembih”, duzak (18:9, 18:10, 28:8) “tuzak”, dekmilan (177:7) “tekmilen”, adeş (140:13) “ateş”, darif (170:5) “tarif”.

23. Arapça ve Farsça kökenli kelimelerde d>z değişimi görülür: Şaz (14:8, 20:6, 32:20) “şâd”, şazıman (143:1) “şâd u man”.

24. Yunan alfabesiyle yazılan Karamanlıcada k, g ve ğ birbirinden tam olarak ayırt edilemez. Çünkü g, k ve ğ seslerini karşılayan γ ve κ işaretlerinin kullanılışında belirli bir düzen yoktur. Yani aynı karakter bazen g, bazen k, bazen de ğ olarak okunmaktadır.

25. k’nin h’ya dönüştüğü görülür: Vaht (187:22) “vakit”, ahçe (175:8, 177:2) “akçe”.

26. f>v: Hıvz (7:8, 167:1, 172:14) “hıfz”, tevsir (173:18) “tefsir”.

27. -ğ-> - : İstifar (192:7) “istiğfar”, keat (22:5) “kâğıt”.

28. ->y: Yesir (14:13, 14:14, 71:12) “esir”, dayıma (142:8, 143:10, 143:6) “daima”.

29. h> - hadisesi yaygındır: Sahi (182:10, 22:7, 35:9) “sahih”, saab (134:16) “sahip”, şaadet (81:18, 94:7) “şehadet”, raat (146:8) “rahat”, meseb (60:14) “mezhep”.

30. h>f: Sulf (73:8) “sulh”, mekruf (121:4, 123:18) “mekruh”.

31. n> -: dünya (109:13, 109:20) “dünya”, insa (7:21) “insan”.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 3/3 Spring 2008*

32. Daha önce de söylendiği gibi, Arapça ve Farsça kelimelerde bulunan “ayın” sesi Karamanlıcada hiçbir zaman telaffuz edilmemektedir (Eckmann 1950b: 194): Cemaat (7:13, 44:25), şeraat (71:8, 105:4), cuma (22:27, 120:4), tabir (27:17, 67:14, 73:2).

33. Ayın sesinin yerine bazen h, y ve v seslerinin kullanıldığını görmekteyiz:

33.1. ayın>h: Ehtibar (101; 15) “itibar”, ihtikat (4:22, 71:10) “itikat”.

33.2. ayın>v: Dova (5:12, 34:11) “dua”.

33.3. ayın>y: Eyvaz (12:17, 112:19, 137:4) “ıvaz”, iytiraf (150:9, 150:12) “itiraf”, niyamet (146:7) “nimet”.

34. Aynı şekilde Karamanlıcada, Arapça ve Farsça kelimelerde bulunan hemzenin yerine e, v ve y seslerinin kullanıldığı görülür: Müymün “mü’min”, sıval “su’al”, cöreet “cür’et” (Eckmann 1950b: 195): Teesir (64:6) “te’sir”.

34.1. Ancak hemzenin işaretlenmediği de vakidir: Tekit (107:17) “te’kit”.

35. Metatez (yer değiştirme), Karamanlıcada yaygın bir ses olayıdır. Türkçe kelimelerde olduğu kadar Arapça ve Farsça kelimelerde de sıklıkla görülebilir: Tercübe (118:12, 118:13) “tecrübe”, kabl (84:9) “kalp”, pehriz (141:9, 141:11, 142:2) “perhiz”, rahya (32:21, 144:17) “rayiha”, nalet (4:6, 17:4, 56:19) “lanet”, inam (84:21) “iman”.

36. Konsonant asimilasyonuna (benzeşmesi) da rastlanır. Bu hadise hem komşu olan, hem de komşu olmayan sesler arasında görülür:

36.1. İlerleyici asimilasyon: Cannar (171:20) “canlar”, meşfaret (120:5) “meşveret”.

36.2. Gerileyici asimilasyon: Hıvz (7:8, 69:16) “hıfz”, tembih (12:6, 36:16) “tenbih”.

37. Konsonant disimilasyonu da görülür. Bu olay da hem komşu olan, hem de komşu olmayan sesler arasında görülür:

37.1. İlerleyici disimilasyon: Cehendem (41:12) “cehennem”, cehindem (7:3, 79:17, 150:23) “cehennem”, mağrul (90:20) “mağrur”.

37.2. Gerileyici disimilasyon: Betdoa (59:4, 60:1) “beddua”, sinsile (117:7, 148:19, 149:2) “silsile”, siñsile (178:19) “silsile”.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 3/3 Spring 2008*

38. Konsonant uzaması ya da çiftleşmesi (geminatio) denilen hadise için şu örnekleri verebiliriz: Hillebaz (23:25, 75:14) “hilebaz”, illahi (3:10) “ilahi”, tenniet (128:12) “teniyet”.

39. Konsonant kısalması (tekleşme) hadisesine de sıklıkla rastlanmaktadır: Evel (128:17, 131:10, 132:8) “evvel”, hisedar (41:18) “hissedar”, hesadar (46:12) “hissedar”, izet (60:21, 66:24, 70:18) “izzet”, kere (51:3, 189:3) “kerre”, kuvet (98:18, 108:8, 104:11) “kuvvet”, muhabet (120:19, 120:20, 130:20) “muhabbet”, mücerret (159:6) “mücerret”, şer (156:4) “şerr”, sır (148:6, 150:14) “sırr”, kâfesi (56:20) “kâffesi”.

40. Arapça ve Farsça kökenli kelimelerde konsonant düğümlemesi de sık görülür: Mefum (59:23, 59:25, 67:6) “mefhum”, meseb (60:14) “mezhep”, zabcı (32:10) “zabtçı”, met (42:11) “meth”, putperes (21:26, 23:2) “putperest”, putperez (179:8) “putperest”, dos (124:21) “dost”.

41. Konsonant türemesi az görülen bir hadisedir: Tesselü (100:14) “teselli”, zinahkâr (138:12, 139:2) “zinakâr”, zinahker (140:2) “zinakâr”.

42. Arapça ve Farsça tamlamaların yazımında belli bir kural yoktur: Bi-d derc (83:8), bil helas (5:1), bil kabul (10:15), Allahı azimişan (202:13), ahdi cedit (192:5), bit tercüme (201:11), erbabi mutala (202:3), esası meshebiye (3:11), kuts-u şerif (31:25), suretullah (62:15), zerrei miktar (52:21).

43. Arapça ve Farsça çokluk isimleri genellikle asılları gibi kullanılmıştır: Cevahir (59:20), fukara (132:1), harabat (41:11), hayvanat (76:11), küsurat (145:16), mahlukat (77:3), mekruhat (177:24), mesarif (201:13), tebdilat (16:19), tevabi (84:21).

44. Bazı Arapça ve Farsça kelimelerin Karamanlı Türkçesine özgü bir yapıda oldukları görülür: Dellalet eyle- (91:6) “dellallık yapmak”, ebedan ol- (151:20) “sonsuz olmak”, ebedil ebet (108:18) “sonsuzlu kadar”, ebedilin ebedili (108:19) “sonsuzun sonsuzu”, ebedin ebet (49:27) “sonsuzun sonsuzu”, ebetler ebedi (109:2) “sonsuzlar sonsuzu”, helaset (110:15) “kurtarıcılık”, mezharet (9:12) “mazhar olma durumu”, mucizet (18:4) “mucize”, naklet (187:20) “nakil, aktarma”, şurut (88:6) “şartlar”, tecaibetli (63:2) “şaşılacak”, aslahat (119:21) “imkansız”, alimdar (114:16) “bilgili”.

45. İçinde Arapça ve Farsça ögeler taşıyan Türkçe deyimlere de rastlanır. Bunların çoğu günümüz yazı dilinde kullanılmamaktadır: Akıl zailiği (27:25), akıldan dışarı ol- (27:23), arzu çek- (16:27),

---

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 3/3 Spring 2008*

beçareliğe yüzdut- (127:14), tacizlik getir- (61:14), kulakları sünetli ol- (113:15).

Bu örneklere bakılarak buradaki Arapça ve Farsça kelimelerin tamamen Türkçeleşmiş olduğu söylenebilir.

46. Arapça ve Farsça kelimelerden oluşan ikilemelerin kullanıldığı görülür: Ayan beyan (184:169), ayan aşıkâre (89:5), doa sena (66:2).

47. Hristiyanlık'la ilgili dinî terimlerin İslamiyet'teki gibi Arapça ve Farsça kelimelerle karşılanması dikkati çekmektedir: Aziz-ruh (6:2), ezab (89:21), eytikat (116:13), farz (177:12), fasık (6:12), günah işle- (48:10), haram (26:2), ibadet (30:7), imana gel- (82:1), oruç dut- (8:17), vacip (48:20), sünnet (108:3), şeraat (119:19).

48. Arapçadaki -iyye(t) ekinin tekleşme eğiliminde olduğu görülmektedir: Bakiye (84:12), esasî meshebiye (3:11), külliyyet (83:19), metiye (53:2), ruhaniye (65:23), teniyet (67:9), yevmiye (24:7), zürriyet (42:6).

49. Türkçe kelimelerin Arapça ve Farsça kelimelerle birleşerek birleşik kelime oluşturdukları görülür: Basmahane (1:14), dişehli (156:20) "kadın", dulehli (165:16).

50. Bazı Arapça ve Farsça kelimelerin Türkçe eklerle türetilerek Türkçeleştirildiği görülür: Bereketle- (180:1), cance (12:20), eziyetle- (26:179), izetlendir- (138:9), kılavuzla- (4:15), mübarekle- (4:24), rahmetlik (3:10), rahmetli (1:11), rahatlı (83:9), rahyalı (144:17) "kokulu", saadetli (132:18), sükutluk (21:17), sünnetlen- (26:7), şartla- (68:22), şöhretle- (90:1), zevklen- (107:14), zaifi- (88:11), aslaca (167:11).

51. Bunun yanında bazı Türkçe kelimelerin Arapça çokluk ekiyle türetildiği de görülür: Deyişat (64:3), varidat (82:4).

52. Karamanlıcada Klasik Osmanlı Türkçesinin aksine, yabancı dillerden alınan kelimelerin orijinal imlalarının korunması gibi bir kaygı güdülmediği görülmektedir. Metinde yer alan Arapça ve Farsça asıllı kelimelerin halk telaffuzundaki gibi değişmiş ve başkalaşmış şekillerinin yaygın olduğu müşahade edilmektedir: İzet (195:7) "izzet", kâfe (56:20) "kâffe", ehtiyar (120:5) "ihtiyar", ehtaç (95:21) "ihtiyaç", aceba (15:47) "acaba", aşkal (157:1) "eşkal", mahrim (4:19) "mahrum".

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 3/3 Spring 2008*

KAYNAKÇA

- ANZERLİOĞLU, Y. 2003 Karamanlı Ortodoks Türkler, Phoenix Yayınları, Ankara.
- BALTA, E. “Karamanlıca (Karamanlidika) Basılı Eserler”Tarih ve Toplum, XI, 62: 57-59, İstanbul.
- “Karamanlidika Additions (1584-1900)” Tarih ve Toplum, XI, 62: 59-60, İstanbul.
- “Karamanlıca Kitapların Önsözleri” Tarih ve Toplum, 74: 18-20, İstanbul. çev:H. Milas.
- 1987 Karamanlidika: Additions (1584-1900), BibliographieAnalytique, Athen.
- BAYKARA, T. 1986 “Batı Anadolu’daki Rum Nüfusunun XIX. Yüzyıldaki Durumu Yeni Yunan Göçleri ve Yerli Hristiyanların Yunanlaştırılması” Üçüncü Askerî Tarih Semineri, Türk-Yunan İlişkileri, 428-439, Ankara.
- BENLİSOY, Y., E. MACAR 1996 Fener Patrikhanesi, İstanbul.
- CAHEN, C. 2000 Osmanlılardan Önce Anadolu (Çev:Erol Üyepazarcı), İstanbul.
- CÂMÎ Bey 1932 Osmanlı Ülkesinde Hristiyan Türkler, İstanbul.
- ECKMANN, J. 1950a. “Karamanlıca -işin-li Gerindium Hakkında” Türk Dili Belleten, 14-15: 45-52, Ankara.
- 1950b. “Anadolu Karamanlı Ağızlarına Ait Araştırmalar I:Phonetica AÜDTCFD, VIII: 165-200, Ankara.
- 1950c. “Yunan Harfli Karamanlı İmlâsı Hakkında” Türk Dili ve Tarihi Hakkında Araştırmalar, 27-31. Ankara.
- 1965 “Philologiae Turcicae Fundamenta II, 819-835. Wiesbaden.
- “Karamanlı Türkçesinde -maca ekli fiil şekli” Türk Dili Araştırmaları Yıllığı, 45-48, Ankara.
- “Karaman Edebiyatı” Türk Dünyası Edebiyatı I: 20-38. neşre hazırlayan: Halil Açıkgöz, Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı, İstanbul.
- “Karamanlıca’da Birkaç Gerindium Terkibi”, Türk Kültürü Araştırmaları, XXVI, 2: 89-94. çev: Müjdat Kayayerli
- ERGENE, T. 1951 İstiklâl Harbinde Türk Ortodoksları, İstanbul.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 3/3 Spring 2008*

- ERGİN, M. 1997 Türk Dil Bilgisi, Bayrak, İstanbul.
- ERÖZ, M. 1983 Hıristiyanlaşan Türkler, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü, Ankara.
- EYİCE, S. (Review) 1961 “Sallaville, Sévérien – Eugéne Dalleggio, Karamanlıdika, Bibliographie Analytique d’Ouvrages en Langue Turque Imprimés en Caracteres Grecs I, 1584-1850” Kitap Belleten, I, 9-11: 4-6, İstanbul.
- (Review) 1962 “Sallaville, Sévérien – Eugéne Dalleggio, Karamanlıdika, Yunan Harfleri ile Türk Dilinde Basılmış Kitapların Analitik bibliyografyası 1, 1584-1850”, Belleten, XVI, 102: 369-374, Ankara.
- (Review), 1960 “Gyula Moravscik, Byzantinoturcica, I. Die byzantinischen Quellen der Geschichte der Türkvolker (=Türk milletlerin tarihlerine dair Bizans kaynakları). II. Spachreste der Türkölker in den byzantinischen Quellen (=Bizans kaynaklarında Türk milletlere ait dil kalıntıları)” Belleten, XXIV, 95: 493-497.
- 1975 “Anadolu’da <Karamanlıca> Kitabeler <Grek Alfabesiyle Türkçe Kitabeler>” Belleten, XXXIX, 153: 25-48, Ankara.
- 1980 “Anadolu’da “Karamanlıca” Kitabeler (Grek Harfleriyle Türkçe Kitabeler) 2” Belleten, XL, 176: 683-696, Ankara
- GÜLER, A. 2000 “Yunanistan’da Etnik Gruplar I:Dil Grupları” Avrasya Dosyası, s.12-21, Ankara.
- GÜNGÖR, H. 1984 “Karamanlıca (Grek Alfabeli Türkçe) bir Kitabe” Türk Dünyası Araştırmaları, 33: 95-101.
- 1989 “Karamanlıca Üç Kitabe” Türk Dünyası Tarih Dergisi, III, 34: 29-31, İstanbul.
- KAHYA, H. 2003 “Grek Harfli Osmanlı Türkçesi Bir Eser: İspat-ı Mesihîye Üzerinde Dil İncelemesi”, Fatih Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- NİHAL, A. N. “Anadolu’da Türklere Ait Yer İsimleri” Türkiyat Mecmuası, II: 243-260.
- ORTAYLI, İ. 2001 Osmanlı Toplumunda Aile, İstanbul.
- ÖZCAN, B. 2001 “Gayrimüslim Mahzarnameleri:Teşekkürler Osmanlı” Tarih ve Düşünce, Ocak sayısı: 48-53.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 3/3 Spring 2008*

-
- ÖZDEM, R.1938 “Gennadios’un İtikatnamesi” Ülkü Dergisi, X, no: 60, Şubat, İstanbul.
- ÖZKAN, M. 1995 Türk Dilinin Gelişme Alanları ve Eski Anadolu Türkçesi, Filiz Yayınevi, İstanbul.
- ŞEHSUVAROĞLU, B. N. 1970 “Kanunî Devrinde Yazılmış ve Şimdiye Kadar Bilinmeyen Bir Coğrafya Kitabı” Kanuni Armağanı.
- TEKİN, T. 1997 Tarih Boyunca Türkçenin Yazımı, İstanbul.
- TİMURTAŞ, F. K. 1976 “Küçük Anadolu Türkçesi Grameri” Türkiyat Mecmuası, 331-365. İstanbul.
- TOGAN, Z.V. 1946 Umumî Türk Tarihine Giriş, C.I (En Eski Devirlerden 16. asra kadar), İstanbul.
- VOLKAN, V.D. / ITZKOWITZ, N. 2002 Türkler ve Yunanlılar: Çatışan Komşular (Çev: Banu Büyükkal), Bağlam Yayıncılık, İstanbul.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 3/3 Spring 2008*